Patri Franġisk Galea, OFM

Reliġjuż Mosti, għaref u predikatur ta' ħila

(1884 - 1919)

© Patri Ġorġ AQUILINA, OFM

Pietru Pawl Galea,[1] bin Salvu u Grazzja Azzopardi twieled il-Mosta nhar it-3 ta' Frar 1884 u ġie mgħammed fl-istess jum. Irċieva l-Griżma ta' l-Isqof nhar it-8 ta' Novembru 1891, u l-Ewwel Tqarbina ma nafux meta, għaliex dak iż-żmien ma kienux iniżżluhom. Jingħad li missieru kien bennej tajjeb u mfittex. Xejn ma nafu dwar tfulitu, li naturalment kienet bħal ta' tfal oħra fil-Mosta ta' 118-il sena ilu. Żgur iżda, li kien tgħallem l-iskola, għaliex kien għadu nistgħu ngħidu tfal meta beda jgħallem fl-iskola primarja tal-gvern.

L-ewwel skola primarja fil-Mosta tissemma' għall-ewwel darba fl-1840,[2] iżda aktarx li dan kien biss tentattiv, għaliex f'Rapport uffiċjali jingħad li twaqqfet fl-1889, meta Pietru Pawl kellu ħames snin.[3] Nafu żgur li l-aħħar sena u nofs qabel ma daħal il-kunvent, kien jitgħallem għand Dun Karm Camilleri t-taljan u l-latin, fejn għamel progress kbir.[4] Żgur li bidu ta' skola kellu sew. Dan nafuh miċ-ċertifikat, hekk imsejjaħ ta' l-istat liberu, *(lettera testimoniale)* li ħarġitlu l-Kurja taħt il-firma ta' l-Isqof Pietru Pace, biex ikun jista' jħaddan l-istat reliġjuż, nhar il-21 t'Awwissu 1900, fejn barra li jingħad li Pietru Pawl ma kienx miżżewweġ u lanqas ma kellu xi impediment ieħor, jingħad li *De litterarum etiam studiis sufficienter Nobis constat:* jiġifieri, l-Isqof deherlu li kellu l-għarfien ta' studju biżżejjed.[5] Sitt ijiem qabel, nhar Santa Marija, il-ġenituri tiegħu, Salvu u Grazzja, iddikjaraw bil-miktub li ma kienux jeħtieġu l-għajnuna ta' binhom u li kienu kuntenti li kien ser isir reliġjuż. Minn din il-kitba nafu li t-tnejn kienu illitterati, għaliex iffirmaw b'salib.[6]

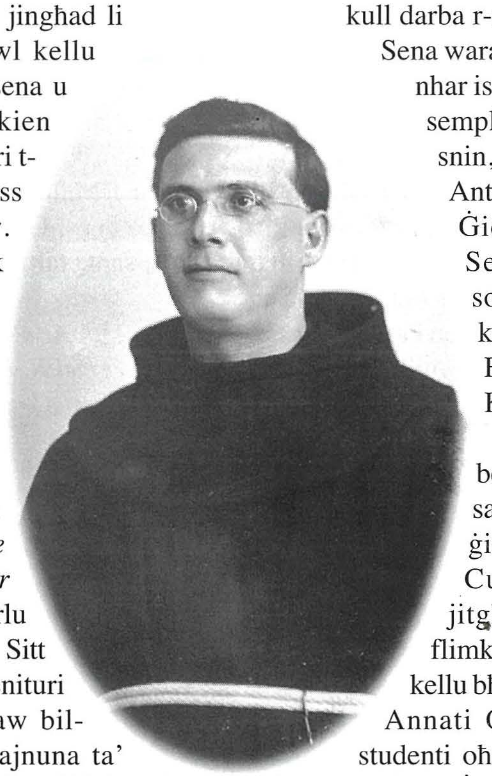

Mal-Franġiskani

Hekk meta kellu sittax-il sena, nhar is-16 ta' Settembru 1900, daħal u libes novizz mal-Patrijiet Franġiskani tal-Kunvent ta' Santa Marija ta' Ġesù, (ta' Ġieżu) tar-Rabat ta' l-Imdina, minn idejn il-Kustodju Provinċjal Patri Anton Marija Cesal OFM. Dakinhar bidlulu ismu, u minn Pietru, sar Fra Franġisk. Miċ-ċertifikat tat-tabib Salomone fejn iddikjara li ż-żagħżugħ kien b'saħħtu, li jġib id-data ta' l-10 t'Ottubru 1899, jidher li minn sena qabel kien qed jaħseb biex jagħti bidu għall-vokazzjoni tiegħu.[7]

Matul is-sena tan-novizzjat tingħata relazzjoni dwar il-progress tal-kandidat, kull erba' xhur. Dawn saru nhar is-16 ta' Jannar, 16 ta' Mejju u fis-16 ta' Lulju 1901. U kull darba r-riżultat kien: *del tutto favorevole*.[8]

Sena wara li libes iċ-ċoqqa ta' San Franġisk, nhar is-17 ta' Settembru 1901, ipprofessa sempliċi r-Regola Franġiskana għal tlett snin, f'idejn il-Kustodju Provinċjal P. Anton M. Cesal OFM fil-Knisja Ta' Ġieżu tar-Rabat[9] u nhar it-18 ta' Settembru 1904, wiegħed solennement ir-Regola għal ħajtu kollha, f'idejn Patri Manwel Formosa OFM, Vigarju Kustodjali.[10]

Wara l-Professjoni Sempliċi beda l-istudju li kellu jwasslu lejn is-saċerdozju. Hekk wara sena r-Rabat, ġie mibgħut fil-kunvent tas-Sacro Cuor tas-Sliema fejn issokta jitgħallem il-lingwi, latin u taljan, flimkien mal-kors tal-filosofija. Hawn kellu bħala għalliem ewlieni lil Patri Guido Annati OFM, u fl-1903, flimkien ma' studenti oħra ġie trasferit lejn il-kunvent ta' Santa Marija ta' Ġesù (ta' Ġieżu) tal-Belt Valletta, fejn fost l-għalliema kellu lil magħruf Patri Lwiġi Attard OFM, u bħala Surmast ta' l-istudentat kellu lil Patri Alfons M. Attard OFM.

Student intelliġenti

Fl-1906 l-istudju tal-Belt ġie trasferit fil-Kunvent il-ġdid ta' Sant'Antnin f'Għajnsielem, Għawdex. Hawn għadda l-aħħar sena tal-kors tat-teoloġija, u fost l-għalliema kellu lil Patri Stiefnu Drago OFM, u lil Patri Feliċ Grima OFM. Fil-Kattidral ta' Għawdex ġie ordnat saċerdot mill-Isqof Ġovanni Marija Camilleri OESA, nhar is-Sibt 22 ta' Diċembru 1907.

Il-kors sħiħ tat-teoloġija temmu f'Lulju 1907, u f'Settembru ta' wara ntbagħat Ruma fil-Kulleġġ Internazzjonali ta' Sant'Antnin, biex jispeċjalizza fil-

teoloġija dommatika. Hawn ukoll kellu Professuri magħrufin bħal: P. Doroteo Cornelisse, għad-dommatika speċjali, P. Innocenzo Petonzoli, għad-dommatika fundamentali u P. Ulric Hunteman, għall-istorja tad-dommi u għall-patroloġija. Patri Franġisk, żagħżugħ ta' intelliġenza xejn komuni, u bniedem li kien jistudja bis-sħiħ, kien dejjem minn ta' quddiem fost sħabu. Temm l-istudju u temm l-eżamijiet bir-riżultat ta' *Summa cum laude,* kiseb il-Lettorat Ġenerali fit-Teoloġija Dommatika. Grad li jitqies daqs id-dottorat ta' llum.

Għalliem u predikatur li jsaħħrek

Il-wasla tiegħu f'Malta ħabtet fi żmien tajjeb, meta l-Franġiskani Maltin kienu qed jistennew, wara tant ħidma, li jsiru Provinċja fi ħdan l-Ordni. Patri Franġisk kien iddestinat li jagħti bis-sħiħ il-kontribut tiegħu fil-qasam tal-formazzjoni ta' l-istudenti franġiskani. Hekk malli wasal Malta beda jgħallem it-teoloġija fis-seminarju franġiskan tar-Rabat. Patri Bonaventura Scicluna, li kien student tiegħu jgħidilna li

"Patri Franġisk kien isaħħrek fl-iskola daqskemm fil-priedki minn fuq il-pulptu".[11] Hawn dam tlett snin, sakemm l-istess kors tat-teoloġija ġie trasferit lejn il-kunvent tal-Belt. Nhar it-13 t'April 1914 sar il-Kapitlu Provinċjali mmexxi mill-Ministru Ġeneral Patri Paċifiku Monza li fih, il-Kustodja Franġiskana Maltija ta' San Ġwann Battista, saret il-Provinċja ta' San Pawl Appostlu. Patri Franġisk Galea, inħatar wieħed mill-membri tal-Kunsill tagħha. Ġara iżda, li l-Provinċjal il-ġdid, P. Anton M. Cesal, ftit wara, fil-14 ta' Diċembru 1914, miet u minfloku laħaq Patri Franġisk, bħala Vigarju Provinċjal magħżul mill-Ġeneral fit-13 ta' Frar ta' l-1915.[12]

Fl-istess sena, Isqof Mons. Mawru Caruana OSB, ħatru eżaminatur tal-kleru tad-djoċesi Maltija. Fl-1918 sar il-Kapitlu Provinċjali u Patri Franġisk intagħżel bħala Kustodju Provinċjal.[13] Hekk mill-ġdid seta' jingħata aktar għall-istudju u għall-apostolat tal-predikazzjoni tal-kelma ta' Alla. Għalkemm ftit wara nsibuh iwettaq ukoll ix-xogħol ta' *pro segretario.*[14] Fi żmien qasir kien telgħa fuq kważi l-pulpti kollha ta' Malta u Għawdex, jippriedka bil-Malti u bit-taljan, kif kienu jsiru dak iż-żmien il-biċċa l-kbira tal-paniġierki, ta' bosta mill-knejjes tagħna. Għal dan ukoll baqa' jissemma'. Ħallewlna miktub ta' qabilna, li kien raġel twil, b'vuċi sabiħa, bniedem ippreparat tajjeb. Jgħidulek li: "kien iżejjen pulptu". Fost il-priedki bit-taljan ta' min isemmi dawk ta' l-Avvent li ppriedka fl-1917 fil-Konkattidral ta' San Ġwann, il-paniġierku tal-Konverżjoni ta' San Pawl, fil-Kattidral ta' l-Imdina, u dak tan-Nawfraġju fl-1916 fil-Kolleġġjata tal-Belt.

Miet qasir il-għomor

Patri Franġisk kien igawdi l-istima ta' l-isqfijiet Maltin, tant li kemm Mons. Pietru Pace u aktar Mons. Mawru Caruana kienu jżommuh bħala persuna twajba u mżejna b'intelliġenza li minnha setgħu jitolbu parir. Iżda ħajtu ma damitx ma resqet lejn tmiemha. Fl-1919, waqt li kien qed jippriedka waħda mill-Ġimgħat tar-Randan fl-Oratorju ta' l-Onorati, anness mal-Knisja tal-Ġiżwiti fil-Belt, rikbu attakk qawwi ta' 'l-influwenza spanjola'.[15] Fi żmien ġimgħa mar għand il-Mulej, meta kien fl-aqwa tal-karriera tiegħu. Kellu biss 35 sena, u xahar! Mewt hekk ħesrem, nhar is-16 ta' Marzu, li niktet lil kotra. Lanqas ma kellu x-xorti li jindifen mal-patrijiet ħutu, li dak iż-żmien kienu jindifnu fil-kannierja taħt il-kor tal-Knisja Ta' Ġieżu tar-Rabat, imma minħabba l-marda li kellu u li tittieħed, difnuh fiċ-ċimiterju ta' l-Addolorata, fil-parti fejn jindifen il-kleru.

L-istoriku Patri Ġorġ Xerri OFM, li kien student sieħbu f'Malta u f'Ruma, għamillu l-isbaħ tifkira li xterdet ma' l-Ordni Franġiskan mad-dinja kollha.[16] U fuq is-santa tal-mewt bħala tifkira kitbulu:

Alla Cara e Preziosa Memoria
Del R. P. Francesco Galea, O.F.M.
Lett. Genle. Ex Vic. Provle. e Custode
Decoro Della Serafica Religione
Gemma Del Sacerdozio Cattolico
Rapito Da Un Sospiro Celeste
Da Questa Misera Vita
Agli Eterni Riposi
All'Età Di Soli 35 Anni
il Dì 16 Marzo 1919

* * *

A Te, O Anima Eletta
Ornata Di Cristiano Eroismo
Che Si Presto Abbandonasti La Terra
Perchè Qual Astro Fulgente
Risplendi Eternamente In Cielo
Le Lacrime E Le Pregi
Dei Congiunti, Confratelli e Degli Amici
Sjano
Sorgente Perenne
Di Misericordie Divine.

Referenzi:

1 **A**[rkivju] **P**[atrijiet] **F**[ranġiskani], Ms. Giorgio Scerri OFM, Biografie, p. 322-324.

2 E.B.Vella, **Storja tal-Mosta bil-Knisja tagħha**, (Malta, 1930), p. 223.

3 Vice-Chancellor's Annual Report to the Senate of the University on the Progress of the Various Branches in the University, Lyceum, Secondary and Primary Schools during the year 1888-89, (Malta, 1890). Hawn jingħad li fil-Mosta kienu jattendu l-iskola primarja 95 tifel u 142 tifla. Is-sena ta' wara fil-Mosta minn 867 tfal fl-età ta' l-iskola, kienu jattendu 346, jew 39.9 fil-mija tat-tfal. Ara pp. xxxv, xxxviii, u xl.

[4] Certifico io sottoscritto che Pietro Galea figlio di Salvatore Galea e Grazia Azzopardi aveva studiato da me circa dieciotto mesi i principii di letteratura italiana e latina e in questo tempo ha fatto grande progresso. S. Carmelo Camilleri, 10 ottobre '00. APF, Ms. Documenti personali validi per l'entrata nell'Ordine dei sacerdoti defunti dal 1902-1971, f. 51.

[5] Ibid., f. 47

[6] Ibid., f. 48.

[7] Ibid., f. 50.

[8] APF, Ms **Vestizioni e Professioni 1878-1923**, p.102.

[9] Ibid., p. 103.

[10] APF, Ms. **Registro delle Vestizioni e Professioni Solenni 1802-1906**, f. 222.

[11] APF, Ms. Bonav. Xikluna, **L-Istudji tagħna**, Scripta, Vol. 1, p. 83.

[12] APF, Ms. **Atti Definitoriali 1907-1948**, f. 35.

[13] Ibid., f. 42

[14] Ibid., f. 43

[15] Din il-marda bejn l-1 ta' Settembru 1918 u l-1 ta' Marzu 1919 kienet għamlet 493 vittma. Ara P. Cassar, **Medical History of Malta**, (London, 1964), p. 260.

[16] **Acta Ordinis Fratrum Minorum**, XXXVIII (Romæ,1919), p.98.

N.B. Nirringrazzjaw lil Patri Ġorġ Aquilina OFM, talli għoġbu jiktbilna dwar dan ir-Reliġjuż Mosti, **PATRI FRANĠISK GALEA**, li kien jiġi z-ziju ta' l-Arċipriet u wara Mons. Pawl Galea, illum mejjet iżda żgur li ħafna minna jiftakruh sewwa. Din il-kitba għandha sservi wkoll biex forsi xi ħadd (forsi anke bil-għajnuna ta' xi ħadd minn li fadal li jiġu minnu) jiċċaqlaq u tissemma mqar xi trejqa għalih f'raħal twelidu. Kien studjuż u b'intelliġenza mhux komuni li għamel isem għall-Mosta minkejja li miet ħesrem ta' 35 sena – *l-Editur*.

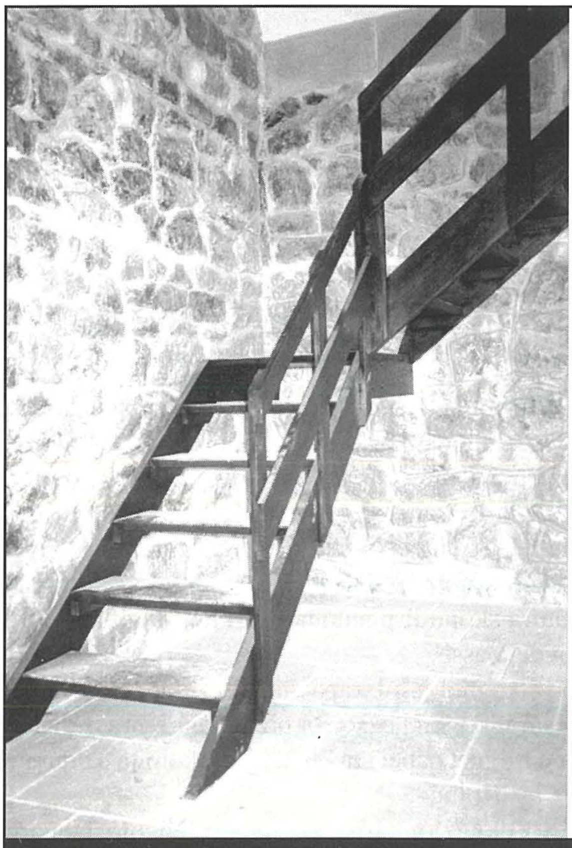

NUNZIO GARAGE

Għal kull xogħol ta' Aperturi u Għamara fuq stil Rustiku u restawr ta' travi ta' l-injam.

Tel: 2141 2853 - Mobile: 9987 5106